

חבורת הלכה בעיון

הרב נתנאל ניר - ראש החבורה

פסיק רישא דלא ניהא ליה באיסור דרבנן סא

הרב משה אריה יודלביץ

גדרי אוהל קבע ואוהל עראי קג

הרב חיים יו"ט קולסקי

בסוגיא דגוד - שיטות הראשונים ופסק הרמב"ם והשו"ע קח

הרב מאיר אליהו כהן

קונטרס בביאור דיני תוספת אוהל עראי (סימן שט"ו סעיף ב) קטו

הרב משה וייס

פריסת טלית ע"ג אדם לצורך הגנה משמש וגשם וכדו' קכד

הרב ברוך מרלטקו

בגדר מלאכת "מכה בפטיש" ויחסה לשאר מלאכות שבת קל

הרב אלישע רוזנפלד

דין בנין ואוהל במשחק הקפלה קלד

הרב ישראל אלישיב

דין אוהל במשחק אבני מגנטים קלח

הרב בנימין אברג'ל

בנידון אוהל עראי קמא

חבורת מידה שלמה

הרב שמעון גבריאלי כי טוב - ראש החבורה

גדרי מצות תפילה מן התורה להרמב"ם ולהרמב"ן קמז

הרב אברהם רוזנברג

בסוגיא דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה קנט

הרב חיים אורי אביטן

בגדר טפח קול ושער באשה לקריאת שמע קסג

הרב ישראל מאיר משמרת

בענין גדר היסח הדעת בתפילין קעב

הרב משה דניאל

דין ק"ש בישיבה או בהטיה והמסתעף קעו

הרב ישראל אלישיב

דין אוהל במשחק אבני מגנטים

החתן (שלומד בחבורת ההלכה וב"ה שולט בעניינים) השיב לעומתו, שהרי הט"ז בסוף סי' שט"ו כותב במפורש לענין קדירה אפילו גדולה שזה תלוי, אם כיסה בבגד או במכסה שלא מיועד עובר על איסור אוהל אם יש טפח (וצריך לאויר), אבל במכסה המיועד לכך מותר לכסות אפילו שיש פה את כל דיני אוהל, שכיון שהכיסוי מיוחד לכך ודרכו בכך תמיד לא מחיזי אוהל. והגרש"ז מרחיב שגם לפי המג"א אם יש למכסה 'בית יד' - דהיינו 'ידי'ת', אפילו שנראה שיש פה את כל דיני אוהל כיון שמוכחא מילתא מותר לכסות. הוא הדין למשחקים כיון שמיוחד למשחק ודרכו בכך, לא מיחזי אהלא.

ענה לו השווער 'אינו דומה, במשחק תכלס כוונתם לאוהל'.

עונה לו החתן שיש עוד ט"ז לגבי כובע בשבת (סימן ש"א), ויסוד דבריו שכל גזירת אוהל עראי מדרבנן שלא יבואו להתיר אוהל קבוע (שזה תולדה דבונה), אז כשעושה אוהל אפילו שהוא רק עראי אסור, אבל אם עושה משהו ואין לו שום דמיון ליצירת אוהל כמו לדוגמה כובע, הרי מה הרואים רואים פה - כיסוי הראש בדרך לבישה (וכמובן

מעשה במשפחה ברוכת ילדים בשבת קיץ ארוכה אחה"צ. כל אחד ואחד מוצא תעסוקה לעצמו, זה קרא בספר והשני נח על הספה. מוישי ויענקי שני חמודים בני 9-10 משחקים במגנטים, המשחק החדש שסכתא קנתה, בונים בתים רחובות גינות ומגלשות. ממש עיר לתפארת. פתאום האבא שהתעורר משינה בשבת תענוג ושמח לראות את הילדים שמחים ורגועים, פרץ בצעקות רמות שאבעס! החתן שהתעורר מהצעקות שאל בבהלה מה קרה. אז השווער עונה לו 'אני לא מאמין למראות עיני, בביתי מחללים שבת! בונה! אוהל! כשבת!!!'

רגע, רגע, עונה החתן, 'בוא נבדוק - בונה אין פה, שהרי כל ענינו של המשחק הוא הרכבה ופירוק ואין לזה שם בנין כלל, ואפילו לדעות האוסרים בלגו כי זה מהודק קצת, פה נגיעה קלה ואיננו. אוהל? איפה אתה רואה פה אוהל?!

עונה לו השווער א. יש פה טפח (מגנטים גדולים). ב. הילדים משחקים בתוך המגלשות והבתים עם בוכות קטנות, אז זה נחשב צריך לאוירו, וחוף מזה יש פה ארבע מחיצות ולדעות מסוימות (ט"ז) אפילו לא צריך לאוירו.

תפירה שאינה של קיימא

קלז. תפירה שאינה של קיימא, ג"כ אסורה, וא"כ כל טיטולים עם מדבקה רב פעמית אסור להדביקם אפילו אותם שנעשים עם חתיכה מיוחדת שנעשה בפירוש ע"מ לפתחה כמה פעמים.

אין חשש בברגי המשקפיים שיתקנם בסתם

קלח. משקפיים שיצא הבורג [שמחבר הצדדים אל גוף המשקפיים] ממקומו, ואפי' אם יצאו שני הברגים ממקומם (ר"ל משני הצדדים) מ"מ מותר ליתן מחט (כמדומה שאמר שאפי' בשבת עצמו מותר, וכן מסתבר) במקום הברגים לתקנו וללבוש כך, ואע"פ שהברגים נמצאים בבית. ולא דמי לכסא שנשמט א' מרגליו שאסרו חז"ל לסמכו על דבר אחר היכא שרגל הכסא נמצא שם לפניו, דרק בכסא גזרו ולא בשאר דברים. דמידכר. ע"י קובץ תשובות ח"א סי' ל"א.

משחק מגנטיים בשבת

קלט. מותר לחבר ולהפריד שני מגנטים בשבת דלא חשיב בנין וסתירה, אבל אם ע"י המגנטים יש איזה בנין וכדו', אסור, וכגון שעושים ד' גלגלים המחוברים ע"י מאגנעט ונעשה עי"ז מכונית משחק, ולכן אין להניח לילד שהגיע לחינוך לשחק בזה בשבת.

חשש קודע מדאורייתא

קמ. ע' שו"ע (שי"ד סעי' א) ומ"ב (ס"ק ט') דאסור מדרבנן להרחיב נקב הקיים כבר בחבית, ואם עושה כן בשקית

עשיית אהל ביו"ט

אהל הנישא ע"י אדם

א. אסור לעשות אהל עראי ביו"ט כמו בשבת (שו"ע ורמ"א תקב א) ומה שמותר לפרוס טליתות בשמחת תורה מעל האנשים, היינו משום דאהל הנישא ע"י אדם אינו אהל (חזו"א נב ב)

משחקי ילדים

ב. יש להזהיר את הילדים, שעשיית אהל שהוא מפה על מפה אסור בין בשבת בין ביו"ט כשמשתמשים עם החלל, והדבר מצוי במשחק מגנטים שבונים בתים ומכניסים אנשים, או כל משחקי הרכבה שבונים מהם אהלים ומכניסים לתוך החלל אנשים וכדומה. וכן אסור לפרוס שמיכה ע"ג כסאות ולשבת בתוכו.

בלא שימוש מתחת האהל

ג. אם מעמיד גג ומחיצות, ואינו משתמש כלל עם החלל שמלמטה, אינו נקרא עשיית אהל ומותר (רמ"א כאן ושו"ע סי' שטו ס"ז) לכן אם יש שני ערימות של ספרים, מותר להניח ספר ע"ג, כיון דאינו משתמש עם החלל. אמנם אם יניח שם טישיו וכדומה אסור (הגר"י כהן)

ד. לפי דעת הט"ז, כשעושה ארבע מחיצות וגג, יש בזה איסור אע"פ שאינו משתמש בהחלל, ודוקא בשני מחיצות וגג יש את התנאי שאסור דוקא כשמשתמש עם החלל. וכתב המ"ב דבודאי נכון לחוש לדבריו (מ"ב שטו כב)

עשיית גג בלי מחיצות

ה. עשיית גג בלבד בלי מחיצות אין בו שם אהל (מ"ב תקב טז) אמנם אם עושה גג כדי להגן, אסור אפי' בלי מחיצות (מ"ב שטו יז) ולכן אסור לפתוח מטריה (ביאור"ל שם)

ו. אם המחיצות רחוקות מן הארץ ג' טפחים אין בו איסור אהל (רמ"א תקב א. א"כ עושה כדי להגן) ואם הם פחות משלשה יש להחמיר כהשיטות שאסור משום לבוד להחמיר (שעה"צ תקב יז)

תקלה בתצוגת הספר, פנה לתמיכה

הראשון כיון שהעיקר לדינא כדעת התוס', אלא שלכאו' יצירת קוביה קטנה היא באיכות של תקיעה והיא חזקה מאד שאפשר אפי' לעמוד עליו, וקשה מאד לפרקו ביד אלא צריך ליטול מקל פלסטיק כדי לפרקו, ומסתבר שלא רק דבר שצריך גבורה או כלי כדי לחבר אותו בכלל בונה אלא גם דבר שצריך גבורה או כלי כדי לפרקו הוא בכלל זה, וכן מצוי שבונים בזה כעין בית ויש בזה איסור מצד אוהל כיון שמשתמשים בתוכו [וזה מצוי גם **במשחק** שמחברים **מגנטים** גדולים], ולכן נראה שלא ראוי לבנות בזה **בשבת** כיון שבקל יבואו לידי איסור.

נמצא לדינא.

א' לגו, אם זה סוג זול שדרכו לפרקו תמיד, מעיקר הדין מותר לבנות בזה, ואם זה סוג יקר שמשאירו לזמן מרובה יש בזה איסור תורה.
ב' קליקס, באופן רגיל דרכו לפרקו תמיד, אלא שיצירת קוביה יש בו משום בונה בתקיעה וכן מצוי שיוצרים בית ויש בזה איסור מצד אוהל, ולכן לא ראוי לבנות בזה כלל בשבת, שמצוי שיבואו לידי איסור.

דבר שמחובר בציר

י' יש כמה מקורות שאין איסור בונה בדבר שמחובר ע"י ציר, ומותר לפתוח ולסגור אותו, וזה נפק"מ לעגלת ועריסת תינוק, וגגון של סוכה.

א. ממה שמותר לפתוח ולסגור דלת של בית ואע"פ שזה יוצר קיר בשעת הסגירה, והתירו גם לנעול אותו אע"פ שזה ממש תוקע צירים בתוך הקיר, והיינו משום שזה מחובר בציר, וזה גורם יחס שאין כאן בנייה חדשה שלא היה אלא לעולם רואים את כל המצבים שלו, אלא שיש לדחות שאין ללמוד מזה לכלי

משמעות וכל פעם יוצרים איתו דבר אחר, ולכן לא שייך כלל לומר שעוד לפני הבנייה רואים אותו כחלק מן הכלי הסופי, ולכן לפי הרמב"ן וסייעתו יש בזה איסור תורה, ולפי התוס' שנתבאר שהעיקר הוא האם מבטלו לעולם או לא, זה תלוי מהו דרכו שאם משאירו לעולם או לזמן מרובה [ויל"ע האם זה חודש או יותר כעין לעולם בקושר] דינו כמבטלו לעולם, ואם הדרך לפרקו תדיר אין בזה איסור, ובלגו יש שתי סוגים, יש סוג פשוט שהדרך לפרקו תמיד, ויש לגו יקר שקונים דגם של דבר מסויים [כגון תחנת משטרה או שדה תעופה] ובונים ע"פ הוראות, שאותו אין דרך לפרקו לעולם ועכ"פ לזמן מרובה, ולכן יש בו איסור תורה, [ויש לציין שאין להתיר מצד סברת החזו"א בכיסוי הכלים, כיון שזה דומה לקנה סיידין, שהרי למשל אם בנה רכב, זה מוצלח לעולם לשימוש הזה, וכקנה שמתאים להיות ארוך, אע"פ שנחסר ממנו האפשרות לשמש לכל הצורות, ורק בדבר שהשימוש נגמר לגמרי וכבר אין בו שום תועלת התיר החזו"א, וכמו שנתבאר לעיל בסק"ז, ועיי"ש שברשב"א ועוד ראשונים לכאו' מבואר דלא כחזו"א].

ומצד איכות החיבור בלגו אינו בכלל תקיעה שאינו כ"כ חזק, וגם אינו בגדר רפוי אלא בכלל הידוק ולכל הפחות רפוי ואינו רפוי, ובזה נתבאר לעיל בסק"ה אות ב' שכיון שלעולם אין דרכו בתקיעה אין לאסור מצד מיחזי כבונה, [ובפרט אם נאמר שגדרו כרפוי ואינו רפוי, שנתבאר לעיל בסק"ה אות ג' שאע"פ שהפוסקים השוו זאת להידוק, מכ"מ בראשונים מבואר שדינו כרפוי, ועכ"פ בכה"ג יש שתי סיבות להקל].

ובקליקס באופן רגיל אין מבטלים אותו לזמן ארוך ולכן אין לאסור מצד החיבור

אהל סי' ו' - האופנים המעשיים

ו. החזרת מגירה, כשאינן בו משום בונה, המשנ"ב כתב שיש בזה משום אהל והחזו"א כתב שלא, ודברי המשנ"ב צע"ג, עי' מש"כ בס"ה בהערות לסי"ג.

ז. שינוי, מותר לעשות אהל מלמעלה למטה, גם כשזה עשוי לצל כמבואר בשבת מג:, עי' מש"כ בס"ב סק"ב, ולכן מי שרוצה להחשיך לצורך תינוק שישן, יפרוס תחילה את השמיכה ואח"כ יכניס את הלול תחתיו.

ח. פתיחת לול, לול שכולו מחובר בצירים הן המחיצות והן הקרש שמחזיק את המזרון, אין בו נידון כיון שכולו מחובר בציר, ויש כאלו שרק המחיצות מחוברות בציר, אבל הקרש ניתן בנפרד, ובזה יש לדון האם יש בזה משום אהל, שאם אין מחיצות שיוורדות מתחת לקרש, לפי התוס' שמעיקר הדין קי"ל כוותיהו אין בזה איסור, ואם המחיצות יורדים תחת הקרש ואין ג' טפחים ביניהם לקרקע, גם לתוס' זה אסור משום שאמרי' לבוד להחמיר בזה, כמבואר במשנ"ב ס"ק כ"א, אלא שהרבה פעמים אינו עשוי להשתמש כלל באויר שתחתיו, ולכן מי שאינו משתמש תחתיו אין בזה איסור, [ואע"פ שהט"ז אסר כל שיש ד' מחיצות, עי' מש"כ בס"ב סק"ב שאינו עיקר לדינא ובפרט כאן שרק ע"י לבוד יש מחיצות], ובאופן שמשכיבים את הלול על הצד מותר בכל אופן לתת את הקרש דהוי שינוי וכעושה מלמעלה למטה.

ט. כיפוי כלי רחב, השו"ע בסי"ג פסק כדעת התוס' שכיסוי רחב אסור גם כשאינו עושה מחיצות בשבת, אלא שלא ברור מהו

א. קליקם, ומשחק מגנטים, מצוי שבמשחקים האלו יוצרים מקום שיש בו טפח על טפח ומשתמשים תחתיו למשחק, ולכן יש ללמד את הילדים שהגיעו לחינוך שלא לעשות כן בשבת.

ב. גגון של עגלת תינוק, גגון סוכה, מותר לסגור גגון של עגלת תינוק אע"פ שמער"ש לא האהיל כלל, כיון שזה מחובר בציר, דומיא דגג של בית שהתיר הרמ"א בסי' תרכ"ו ס"ב, ומותר גם להוסיף עליו ניילון שמגין מן השמש, וכן מותר לסגור את הגגון אפי' אם זה היה פרוס כל בין השמשות מחמת הגשם, כיון שניכר לעולם שהוא תוספת דומיא דפקק חלון שבקיר או בגג שהיה סגור מער"ש, עי' מש"כ בס"א סק"ד אות ג'.

ג. מטרריה, עי' מש"כ בס"א סק"ה שהעיקר כדברי החזו"א שמעיקר הדין אין בזה איסור, אלא שנהגו בזה איסור ואין להתיר, אבל בחופה שמחובר לרגליו מבואר במשנ"ב ס"ק כ"ז שהתירו, ולכן אין ללמוד לאסור באופן שאינו ממש כמטרריה.

ד. פריסת טלית לכבוד בשמחת תורה, אין בזה איסור כמבואר בשבת מג: שטלית המוחזק ביד אינו אוהל, עי' מש"כ בס"ב סק"ט.

ה. שולחן, אין בו משום אהל לכו"ע, לתוס' וסייעתם משום שאין לו מחיצות, ולרשב"א וסייעתו משום ששימוש זה באויר שתחתיו אינו נחשב, ולכן מותר לסדר אותו בשבת, וכן לקצר בשבת את מה שהיה כבר מונח מער"ש, עי' מש"כ בס"ב סק"א אות יב'.

והאם מותר להורים להביא ולהגיש לו את המשחק בשבת?

2. כנ"ל לגבי משחק של תבנית פלסטיק פתוחה בצורת חיות וכדומה, שממלאים אותה בקוביות פלסטיק בצורות שונות?

תודה רבה וברכות על עבודת הקודש שאתם עושים

אסתר ג.

עמנואל

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

בשני המשחקים, עליהם שאלת, מותר לילדים לשחק בשבת, ומותר להורים להביא ולהגיש להם אותם.

בברכה מרובה

הנבטת קטניות בשמיטה וצחצוח שיניים בשבת ב'סילונית'

א. האם מותר להנביט קטניות בשמיטה?

ב. ושאלה נוספת: האם מותר בשבת להשתמש בסילונית שיש בתוכה משחת שיניים והזרם גורם למשחה לימס תוך כדי שהיא יוצאת מהסילונית בזרם?

בתודה

עפרה ו.

אלעד

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

א. אם עושים זאת בתוך כלי, שדינו כעציץ שאינו נקוב, ובתוך בית מקורה, ניתן להתיר.

(יעוין בס' 'דרך-אמונה',

ה' שמיטה ויובל, פ"א

סקנ"ו ובצהה"ל ס"ק ק"י,

ופ"ד סק"ז).

ב. כמובן שמדובר ב'סילונית'

שאינה מחוברת לחשמל ואינה פועלת באמצעות סוללות, אלא רק באמצעות חיבור לברז המים, וגם היא מחוברת כבר לברז מערב-שבת, שכן החיבור בשבת לכשעצמו כרוך בשאלות הלכתיות.

בו, באופן שגם הברז לא יפעל כלל.

לנו אין שום מנגנון מיוחד לשבת באישורנו ההלכתי.

ידוע לנו על חברה אחת ('פלסתום') המשוקת גם מנגנוני 'בידה' בעלי ברז מכני לחלוטין, באופן שבימות החול ניתן להשתמש באופציות החימום והייבוש, באמצעות כפתורים ייעודיים מתאימים, ובשבת בפתיחת הברז בלבד, ללא הפעלת אופציות החימום והייבוש.

במקרה כמו שלך, במקום צער, כמו בימות החורף הקרים, ניתן להתיר לומר למטפל נכרי, אם ישנו, להפעיל עבורך במידת הצורך גם את אופציות החימום ו/או הייבוש.

בברכת רפואה שלמה ואריכות ימים ושנים

תנור דו-תאי זה לצד זה

שלום רב

תנור רחב דו תאי, דלת ליד דלת, כבן 8 שנים, האם יש אפשרות לדעת אם ההפרדה כהלכה?

תודה

אברהם ל.

מודיעין עילית

תשובת רבני המכון:

שלום וברכה

לא ניתן לדעת זאת אלא אך ורק על-ידי בדיקה מקצועית.

בין דגמי תנורי האפייה המאושרים על-ידינו ישנם כמה

דגמים של תנורים כגון אלו,

שנבדקו בקפדנות במעבדת

המכון, ונמצא כי אכן אין

כל חיבור של דופן משותפת

בין שני תאי התנור, אין

שום חיבור יציקתי בין שתי

הדפנות הנפרדות לחלוטין, וגם אין שום ארובה משותפת,

בכולה או בחלקה, ליציאת האדים.

אמנם בהחלט יתכן כי יש תנורים מסוג זה שאינם עומדים

בכל התנאים המהודרים להפרדה מוחלטת.

בברכה מרובה

משחקי ילדים בשבת

לכב' רבני המכון שלום רב

ברצוני לשאול שתי שאלות:

1. האם מותר לילד לשחק במשחק הרכבה של מגנטים?

סימן כח

בענין מה נקרא שני מינין לענין בורר, צורות האוכל או הטעם
ובענין אי מותר לברור בשביל חבירו שצריך לו לאלתר
ובענין לפנות השלחן בשבת

להחמיר בשניהם הן בשינוי טעם והן בשינוי מראה, שלא לברור זה מזה על אחר זמן, ודוקא צמין אחד מותר לברור חתיכות גדולות מתוך הקטנות, וע"ע מה שכתבנו בזה בחיי הלוי (ח"ו סי' ג' אות י"א י"ב ט"ו).

א) ומה שהקשה מע"כ דל"כ למה צ"ל מצואר צשו"ע (סי' ש"ט סעי' ט"ו) מסננת שנתן זה חרדל לסגנו מותר ליתן זה צ"ל אף על פי שהחלמון יורד למטה עם החרדל והחלצון נשאר למעלה. ולכאורה למה אינו בורר. ונראה שצ"ל אינו בורר גוון מחצירו אלא הכוונה למראה החלמון שיהא כחרדל, ועיי"ש צמ"צ (ס"ק נח, צ"ט הטור) דלא חשיב כבורר אוכל מתוך הפסולת דאף החלמון שהוא מסגן אינו צ"ל אכילה רק כדי ליפות מראה החרדל, וכתב עוד דאם הוא מסגן כדי לאכול החלמון אסור דשני מיני אוכלין מקרי ושייך ע"ז שם ברירה ויש מקילין בזה ונכון להחמיר עיי"ש.

ד) ומה ששאל מע"כ באחד שרונה שחצירו יעיר אותו משינתו **בשבת** בשעה שש, וחצירו אינו צ"ל, וע"כ הוא לוקח מגנט מתוך **משחק המגנטים** שיש עליו מספר שש ומדביק אותו במקום שחצירו יצין מזה להעיר אותו בשעה שש, ועכשיו השאלה **בשבת** קודם אי זה נקרא בורר לאלתר כיון שצריך עכשיו להמגנט

שאלה: לכבוד מע"כ וכו' אחדשה"ט וכו', במה ששאל מע"כ בהלכות בורר בשבת דמבואר בשו"ע (סי' ש"ט סעי' ג' צמ"א) דבמין אחד לא נקרא בורר אפילו כשבורר חתיכות גדולות מתוך הקטנות, אבל שני מיני דגים נקרא שני מיני אוכלים, ואסור לברור אחד מחבירו על אחר זמן. וע"ז שאל מע"כ מה נקרא בזה שני מינים אי הולכין אחר צורות וגוון האוכל או הולכין אחר הטעם.

תשובה: נראה דלמעשה צריכין להחמיר בשניהם הן בשינוי טעם והן בשינוי מראה.

א) והנה מע"כ כתב לדמותו להלכות שהחיינו על פירות. וכמו שכתב הפמ"ג (סי' ש"ט א"א ס"ק ה') דכמו שלענין שהחיינו כתב צמ"ג א"א (סי' רכ"ה ס"ק י') דכיון שחלוקין בטעמן יש שמחה חדשה, כמו כן לענין בורר הוא כשני מינים. ובאמת צמ"ג א"א (שם) כתב שהמטה משה כתב צ"ט ספר חסידים דגם כשטעמן שיהא אס המראה אינו שיהא כגון אדומות ושחורות ג"כ נקרא שני מינים עיי"ש.

ב) וא"כ כש"כ לענין בורר דיח להחמיר וכמו שכתב צפרמ"ג (סי' ש"ט) דלענין הלכות בורר יש לחוש יותר דהוי חשש בורר דאורייתא עיי"ש. וע"כ נראה דלמעשה צריכין

משחק שחבור חלקיו על ידי מגנט

שאלה: האם מתר לילדים לשחק בשבת במשחק אשר חבור חלקיו זה לזה נעשה באמצעות מגנטים.

תשובה: משחק אשר חבור חלקיו זה לזה נעשה באמצעות מגנטים ודרך להרכיבו ולפרקו תמיד מתר לילדים לשחק בו בשבת ואין לחוש בזה לא משום אסור תופר ולא משום אסור בונה.

קרונות רכבת המתחברים ע"י מגנט

בו חלקים ע"י מגנט ועל כן דינו ככלי היתר ואין לחוש בזה לא משום איסור תופר ולא משום איסור בונה. וע"ע בביאור לתשובה הקודמת.

ביאור: כ"כ בספר דיני מוקצה הלכה למעשה (עמ' קצד) דמותר בשבת לשחק במשחק הנקרא משחק מגנט שהוא משחק שמחברים

עומק הפשט

גליון נושא:

בס"ד, יום ג' פרשת וישלח י"ב כסלו תשע"ט,
גליון נושא, בענין העומד על הפרק.

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי
ופוסקי הדור שליט"א. לעורר לב המעיין, ואין
לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

'כותב בפייטים בשבת'

מלאכת 'כותב' בפייטים בשבת

תחביב: לאחרונה מצוי מאוד 'משטחי פייטים' - SEQUINS (על גבי ספות, כריות, חולצות של ילדות, קלמרים, ילקוטים, מחזיקי מפתחות, כיפות), הרבה פייטים תפורים אל הבד בצפיפות זה לצד זה, כמו 'שריון קשקשים' בצבעים מגוונים, וביחד יוצרים גוון מסוים או צורה כלשהי.

התחביב של הילדים, להעביר יד על גבי הפייטים הלוך ושוב, העברת היד הופכת את הפייטים לצד השני, הצבוע בצבע אחר, ומשנה את צבע הבגד. בדגמים מסוימים - בכל צד מהפייטים יש תמונה אחרת או מילה אחרת, כגון בצד אחד מטוס ובצד השני אניה וכדומה, הפיכת הפייטים מכסה את הציור הראשון ומגלה את הציור השני.

בגליון הנוכחי נלמד בעז"ה, האם מותר בשבת לשנות את כיוון הפייטים, משום מלאכת 'צובע' - כאשר משנה את הגוון, 'כותב' - כאשר יוצר צורה או אות, ואם אכן יש איסור, האם משטחי הפייטים אסורים בטלטול משום 'מוקצה'. הדין מתחלק בין שלשה סוגים; א. כיסוי הצבע הקיים וגילוי צבע אחר. ב. כיסוי כיתוב או תמונה קיימת וגילוי כיתוב או תמונה אחרת. ג. יצירת כיתוב או תמונה.

משחקים דומים: יש עוד משחקי כתיבה, 1. משטח מגנטים, שכותבים עליו על ידי עט מגנט. 2. משטח פלסטיק מחורר, שמכניסים בהם פטריות בצבעים שונים, ובכך מייצרים אותיות או צורות. 3. 'קפלה' ו'קוביות צבעוניות' שמניחים זה לצד זה בצורת אות, או ציור. במקרה האחרון - מסתבר להקל, כיון שאין חיבור בין הקוביות, בניגוד לפייטים מגנטים ופטריות שהמשטח מחברם למקשה אחת. ועוד, שאינו צורת כתיבה אלא השתמשות בעלמא (כמו שאנשים שעושים מעגל **בשבת**, לא נחשב שכותבים צורה של אות 'סמך'), בניגוד לפייטים **מגנטים** ופטריות שייעודם לכתיבה וציור ומהותם **'משחק כתיבה'**, שהרי מצורף חוברת הדרכה עם ציורים ואותיות שאפשר ליצור בהם.

1. פתיחת ספר עם אותיות על חודי הדפים

'משטחי פייטים' הינה תופעה חדשה שלא דנו עליה הפוסקים, הדוגמא הכי קרובה לזה, הוא מה שנחלקו האחרונים, האם מותר לפתוח ספר שיש אותיות בחודי הדפים, שהרי בפתיחת הספר הוא מוחק את האותיות, וכשסוגר הוא כותב.

לז.	משחקי הרכבה בשבת	רסא
לח.	הרכבת משחקים העומדים לזמן ארוך	רסא
לט.	הרכבת משחקים המחוברים בברגים	רסב
מ.	הרכבת משחקים המתחברים יחדיו בחוזק רב	רסב
מא.	משחקים המופעלים ע"י קפיץ	רסג
מב.	הרכבת תמונה (פאזל)	רסג
מג.	לוחות מגנטים המלמדים את האותיות לילדים	רסד
מד.	משחק בארגזי חול	רסד
מה.	דברי תוכחה ואורחות חיים בעניני משחקים בשבת לילדים קטנים	רסה
מו.	דברי תוכחה ואורחות חיים בעניני משחקים בשבת למבוגרים	רסה
מז.	לחבר מקל גומי	רסו
מח.	מי שיש לו מקל מתחלף	רסז
מט.	פיזור חול על שלולית גשם	רסז
נ.	פיזור מלח על כתם שמן ברה"ר	רסח
נא.	פיזור חול על כתם שמן ברשות הרבים	רסח
נב.	פיזור חול על שמן שנשפך בבית	רסט
נג.	פיזור מלח על שלג	רסט
נד.	עשיית כדורי שלג	ער
נה.	הנחת קרשים על שלוליות ברה"ר	ער
נו.	הדחת שיש במטבח	רעא
נז.	הדחת ריצפת בית הכסא	רעא
נח.	להחליף בלון גז ביו"ט	ערב
נט.	כתיבה במחשב	ערב
ס.	הקלטה בטייפ	רעג
סא.	החלפת גאז לסודה סטרים	רעג
סב.	עשיית סודה ע"י מכשיר סודה סטרים	עדר
סג.	חיבור בלוני סיפולקוס לעשיית סודה	עדר
סד.	חיבור עגילים ע"י ברגים	ערה
סה.	מנעול מובנה משני חלקים	ערה
סו.	רוכסן שנתפס בו חוטים	רעו
סז.	שפיכת מים על ביטון	רעו

רסא	לז. משחקי הרכבה בשבת
רסא	לח. הרכבת משחקים העומדים לזמן ארוך
רסב	לט. הרכבת משחקים המחוברים בברגים
רסב	מ. הרכבת משחקים המתחברים יחדיו בחוזק רב
רסג	מא. משחקים המופעלים ע"י קפיץ
רסג	מב. הרכבת תמונה (פאזל)
רסד	מג. לוחות מגנטיים המלמדים את האותיות לילדים
רסד	מד. משחק בארגזי חול
רסה	מה. דברי תוכחה ואורחות חיים בעניני משחקים בשבת לילדים קטנים
רסה	מו. דברי תוכחה ואורחות חיים בעניני משחקים בשבת למבוגרים
רסו	מז. לחבר מקל גומי
רסז	מח. מי שיש לו מקל מתחלף
רסז	מט. פיזור חול על שלולית גשם
רסח	נ. פיזור מלח על כתם שמן ברה"ר
רסח	נא. פיזור חול על כתם שמן ברשות הרבים
רסט	נב. פיזור חול על שמן שנשפך בבית
רסט	נג. פיזור מלח על שלג
ער	נד. עשיית כדורי שלג
ער	נה. הנחת קרשים על שלוליות ברה"ר
רעא	נו. הדחת שיש במטבח
רעא	נז. הדחת ריצפת בית הכסא
ערב	נח. להחליף בלון גז ביו"ט
ערב	נט. כתיבה במחשב
רעג	ס. הקלטה בטייפ
רעג	סא. החלפת גאז לסודה סטרים
עדר	סב. עשיית סודה ע"י מכשיר סודה סטרים
עדר	סג. חיבור בלוני סיפולקוס לעשיית סודה
ערה	סד. חיבור עגילים ע"י ברגים
ערה	סה. מנעול מובנה משני חלקים
רעו	סו. רוכסן שנתפס בו חוטים
רעו	סז. שפיכת מים על ביטון

תקלה בתצוגת הספר, פנה לתמיכה

מפתחות*

פתח דבר: עמוד א'.

הקדמה: האם אזלינן בתר מעשה או בתר מחשבה עמוד ט'.

חלק אורח חיים

סימן א': ברכת המוציא למצה רטובה לאחר הפסח. וברכת הסופגניות האפויות

ובמה הם שונות מהסופגניות המטוגנות. עמוד כ"ה.

סימן ב': ברכת מזונות על דג מטוגן ומה הוא שונה משניצל. עמוד ס"א.

סימן ג': באיסור אמירה לגוי בהדלקת אור וכדומה מחשמל דאורייתא אף ברמז

ושינוי ובאיזה דברים מותר לומר לגוי אפילו בפירוש. עמוד ע"ג.

סימן ד': בהיתר לטלטל ולהצניע טלפון נייד המשמש כשעון מעורר והוא מצלצל

ומטריד אותו או את בני ביתו. עמוד צ"ב.

סימן ה': בהיתר משחק "אבני פלא" ["לגו"] לקטן וגדול. עמוד קצ"ב.

סימן ו': בהיתר לנפח "בלון" לקטנים ולגדולים בשבת. עמוד רט"ז.

סימן ז': בהיתר לשחק ב"פאזל" בשבת לקטנים ולגדולים. עמוד רל"ה.

סימן ח': בהיתר לשחק במשחק בריכוז [מונופול] בשבת. עמוד רמ"ו.

סימן ט': בהיתר משחקי רביעיות [קלפים] בשבת. עמוד רנ"ה.

סימן י': בהיתר משחק המגנטים בשבת. עמוד רס"ז.

סימן י"א: באיסור משחק הפלסטלינה בשבת. עמוד רע"ד.

סימן י"ב: בעניין הקדמת ברכת האילנות לליל א' בניסן מדין זריזין מקדימין

למצוות. עמוד רפ"א.

סימן י'

חודש אייר לשנת תשע"א

לכבוד היקר והנעלה ברום המעלה, חכם פקח ונבון ומתרחק מכל עוון, זך השכל והרעיון במיטב תבונה והגיון, לייש ולביא חכם העדיף מנביא, ה"ה הרב ידידיה דריהן שליט"א

שלום רב ולכבודו יערב

אודות שאלתו: האם מותר לשחק **בשבת** **במשחק** שיש בו מגנט, או במשחקים שכל צורת המשחק שלהם היא על ידי מגנט.

תשובה: מותר לשחק **בשבת** או להשתמש **בשבת** בכל סוגי **המגנטים** בין לילדים קטנים ובין לאנשים גדולים.

מקורות ונימוקים בקצרה: א' מקור המגנט כבר מופיע בש"ס במס' סנהדרין (דף ק"ז:): "כתיב 'וילך אלישע דמשק ויבא אלישע' (מלכים ב' פ"ח פ"ז). להיכא אזל אמר רבי יוחנן שהלך להחזיר גחזי בתשובה, ולא חזר. אמר לו חזור בך. אמר לו כך מקובלני ממך החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. מאי עבד איכא דאמרי אבן שואבת תלה לחטאת ירבעם, והעמידה בין שמים לארץ... ונראה הביאור בדברי הגמ' הוא שהרי המגנט יש לו כח ששואב את הברזל ומדביקו אליו ואם הופכים אותו הרי הוא עומד מנגד ודוחה את הברזל והוא כנראה עשה את הכיוון ההפוך ואז עגלי ירבעם בן נבט עמדו להם באויר. ועי' רש"י שם ודו"ק. והיום ישנה רכבת במדינת צרפת אשר נקראת רחפת והיא נוסעת באויר והיינו על כח המגנט בצד המתנגד לכח הברזל.

וכן ראינו כבר בתנ"ך בשמואל ב' (פי"ב פ"ל) ובדברי הימים א' (פרק כ' פ"ב) "ויקח דויד את עטרת מלכם מעל ראשו וימצאה משקל ככר זהב ובה אבן יקרה ותהי על ראש דויד." וכתב רש"י שהיה על ידי מגנט. שהרי משקלה

פימן פא	סחיטת "לימון" בשבת, כדי לעשות "לימונדה". ניקוי "כתמים" מהידים בלימון, הגדרת משקה הבא ל"אוכל". מציצת פרי קעו
פימן ג	השתמשות ב"מגב", "ספוג" ו"מברשת בקבוקים" בשבת קפד
פימן גא	שימוש ב"מגבונים לחים" בשבת. ודין סחיטה בשער קפט
פימן גב	קילוף "שיני שום", ב"צינור גומי" בשבת. הפרדת "עגבניות שרי", "תמרים", "דובדבנים" ו"בננות", מהענף שלהם. פיצוח "חלחל", "שקדי בוסר" בשבת קצח
פימן גג	סחיטת "מלפפון חמוץ" בשבת מהמים של הכבישה רג
פימן גד	האם מותר לחתוך בשבת "פטירות" דק דק. ואם יש לחלק בין סוגי הפטריות, כגון מה שנקראות "פקועית" או "שמפניון". וכן לחתוך דק, "כמהין" הנוצרים מ"ברקים" רד
פימן גה	אם יש ב"גידולי מים" "הדרופינקה", וכן ב"גידולי אויר" "אירופוניקס", איסור טוחן רט
פימן גו	שימוש בשבת בשקית שמנערים אותה ופולטת חום גדול. שימוש ב"מקלור" (STICKLIGHT) המייצר "אור זרחני". "כוס הפלא" בשבת רי
פימן גז	צריך ליקח את אשתו ללידה, או חולה ל"בית חולים", ויש לפניו רכב בעל "נפח מנוע" גדול, וקטן. איזה מהם יעדיף ריב
פימן נח	מריחת משחת "ואזלין" משחת "בן גי" וסיכה לפני קיום המצוה, ובדיקת ד' נקיים, מריחת משחת "עדינול" למנוע אדמומית, או על מנת להרחיק יתושים מתינוק ריג
פימן נט	משחק "מגנטים" שזורקים אותם לאויר ופוגעים זה בזה, וכונתו שיתחברו וגם שישמיעו קול ריז
פימן פ	להוריד מהקיר או מ"לוח המודעות" בשבת , מודעת "פלסתר" שיש בה לשון הרע ורכילות רכ
פימן פא	היכה את חברו ופצעו, או קרע בגדיו בשבת, האם חייב לשלם לו רכד

חלכות עירובין

פימן פב	להרים ולהרכיב משקפיים שנפלו ברשות הרבים על "תל שלג" גבוה עשרה ורחב ארבע רכז
פימן פג	האם מותר לחייל שנקרא בצו 8 בשבת לקחת עימו את חפציו האישיים ותיק התפילין רכח

חלכות פסח וספירת עומר

פימן פד	בליעת "כדורים" שיש בהם חשש חמץ בפסח, "בלונים" ו"מעטפות" ו"כפפות" שיש בהם חומר "סטארט"ש". "מוצרי" "קוסמטיקה", "משחת שיניים", "רעל עכברים", "מזון דגים", "אומגה 3" רלג
פימן פה	פינוי אשפה על ידי עובד ב"מחלקת תברואה", במקומות שיש בפחים חמץ בפסח רח"ל. עובד "רשות הדואר" שמגביה חבילות שיש בהם חמץ. האם צריך להפקיר חלקו ב"פח אשפה", כשיש שכנים שנותנים בפח חמץ רח"ל רלח

וכרמ"א. או דמירי בגוונא שמשמיע קול של שיר. והיינו לפי שהוא איסור מצד גזירה להכי לא חשוב כספי ליה "איסור". שוב ראיתי שהגירסא בירושלמי (ביצה א, יד) "מטלטלין את השופר להשקות בו את התינוק. את הפנקס, את הקרקש ואת המראה, לכסות בהן את הכלים". ומשמע דאסור ליתנו לתינוק, כיון דהוי כלי שמלאכתו לאיסור.

ובאמת י"ל דבוגים שאני התם שמלכישו בידיים, ולהכי אסרינן. אבל במשחק זה שלוקחו מאליו י"ל דשרי. גם נראה לענ"ד להכריע, דשרי ליתן לקטן כלי שאינו מיוחד להשמעת קול של שיר, היכא שאינו משמיע קול קצב. ובפרט שהרשב"א ס"ל דשרי לתת איסור דרבנן לקטן בידיים היכא שהוא לצורכו של הקטן. ונהי דלא פסקינן כמותו כדאיתא בשו"ע (סי' שמג, א). מ"מ הכא שפיר יש לסמוך, בפרט שי"ל דהכל יודעים שהוא "צעצוע", וליכא למיגזר כולי האי. ויעוין בבאור"ל (סי' שלח, א, ד"ה הואיל) שכתב בשם כלכלת שבת דבמקום הדחק, כשאינו יכול לכנוס לבית או לחצר בלא זה יש להקל מטעם, דיש לסמוך על שיטת הרי"ף דכשאינו דרך שיר מותר, ואפילו בכלי המיוחד לכך. מדסתם המחבר דלהקיש על הדלת מותר ולא התנה דדוקא בכלי שאינו מיוחד. ומוכח דס"ל דלדעת הרי"ף דפסק כרבא בכל גווי שרי. וכפשטות המשנה דבני מלכים יוצאין בזגין. ורק דעת האגור לאסור. ועיי"ש שדחה דבריו, אך כתב. דאפשר דבשעת הדחק נוכל לסמוך על פירוש המשנה להרמב"ם דמשמע דס"ל דגם זה מותר הואיל ואינו קול של שיר. וגם דיש לומר דהא דפסק הרמ"א דבכלי המיוחד להשמיע קול אסור. לאו משום דהוא שבות גמור. אלא משום דמיחזי כעובדא דחול. וכן משמע קצת בפמ"ג (סק"א), ותוספת **שבת** עיי"ש.

מסקנא דדינא;

(א) - השמעת קול ב"כלי שיר" אסורה. והוא הדין בכלי שמיוחד להשמיע קול, אע"פ שאינו מיוחד להשמיע קול שיר. אבל יש להתיר **במשחק "מגנטיים"**. אף אם מכויץ להשמיע קול.

ואין להביא ראייה איפכא מהא דאיתא (שבת קלו, ב) דשרי לטלטל דמאי בשבת מצד מה דמפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה. ואמאי לא קאמר מצד שראוי לקטן. על כרחך הוא משום דאסור למספי לקטן איסור דמאי, אף שאיסור דמאי הוא רק מצד גזירה. וכן מוכח מהא דאיתא בירושלמי (רמאי ב, ד) דחנוונים אסורים למכור דמאי מפני התינוקות. וצריך לומר דמה שביבמות שם קאמר, דבדמאי הקילו. היינו לענין שאין חיוב להפרישו. אבל להאכילו בידיים י"ל דאסור. זה אינו. דשאני איסור דמאי, דבשביל החשש למיעוט דאין מעשרין, תיקנו חכמים חיוב בעצם כהא דהביא הש"ך (סי' ק"י כללי סי"ס כלל יח) בשם או"ה, שאחר שאסרו חכמים גבינות עכו"ם. חשוב כודאי איסור ולא ספק. אלא דצ"ע מהא דתנן (רמאי א, א) ובר"מ שם, דמפורש דמאי חשוב ספק. וע"ע שעה"מ (הלי' יו"ט א, ב), ואתון דאורייתא (כלל ו), וקובץ הערות (סי' עה סק"ז), ותוס' (יבמות שם ד"ה אמר), ובמהרש"א (פסחים לה, ב). ושו"מ בפמ"ג (סי' שא סקל"ה, ומש"ו סקי"ד) עיי"ש.

ולכאורה יש לומר. דס"ל למג"א דאף באיסורין דרבנן שהם מצד גזירה, אין ספין לקטן בידיים היכא שאפשר בדרך היתר. ולהכי בזגין שאפשר לפקקן כדי שלא ישמיעו קול, ואין בזה כל כך צורך ממשי לקטן, אסור. וראיה לזה מהא דאיתא (נדה לב, א) דהטבילו את התינוקת שראתה קודם לאמה, כדי לסוכה בשמן של תרומה. ולכאורה סיכה כשתיה היא רק מדרבנן, עיי"ש בתוס' (ד"ה וכשמן). והרי לרשב"א שרי לספות איסור דרבנן בידיים היכא שהוא לצורך הקטן. ועל כרחך דהיכא שאפשר לתקן לא ספינן. והתם יש תקנה להטבילה. וכן מהאי טעמא אמרינן (שבת קכח, א) דאסור לטלטל טבל דרבנן בשבת ולא מתירין מצד מה שראוי לקטנים, כיון דיש אפשרות להאכילם דבר היתר. שו"ר בחידושי הר"ן (נדה שם) שבאמת הקשה שם. וע"ע שעה"מ (הלי' שביתת עשור א, ג) ואכמ"ל.

אלא דקשה לי טובא, מהא דתני בתוספתא (שבת יד, טו) ז"ל; "מטלטלין את השופר להשקות בו את התינוק. מטלטלין את הקרקש ואת הפנקס לתינוק בשבת. אין מקרקשין לא את הזוג ולא את הקרקש לתינוק בשבת". ומוכח דרק עצם הקרקוש אסור, אבל לתת לו בידיים שרי אף שהוא עשוי להשמעת קול אסור

וא"כ י"ל בדרך פשוט אף שבעה"ב הדליק משמן של הבית ששייך לכולם ונר זה שייך לכולם (ולו יצוייר שהדליקו על שולחנו שלא לצורך נר חנוכה רק לאור פשוט שזה הנר שייך לכולם להשתמש בזה שזה נר של הבית) מ"מ לעשות נר חנוכה בשביל כולם צריך דעתם ורצונם דאם אחד מבני הבית אינו רוצה לצאת מבעה"ב היינו אינו רוצה שזה הנר יהיה הנר חנוכה שלו וא"כ אע"פ שזה הנר הוא נר חנוכה במציאות כיון שעשאו אחד מבני הבית לנר חנוכה ויש לו רשות לעשות זאת אבל מ"מ חל עליו שם נר חנוכה רק לאלו שרוצים שזה יהיה נר חנוכה שלהם, ומי שאינו רוצה לצאת בזה הנר כלפיו הוא כמו כל נר אחר הדולק בבבית, שאינו יוצא בזה נר חנוכה דכלל אינו יוצא בזה שיש נר חנוכה וזה שייך לו, כיון דעשיית נר מצוה ונר חנוכה הוא שלא מדעתו אינו יוצא מצות נר חנוכה.

צבי באלד

בענין כתיבה במשחקים בשבת

לכבוד חברי מערכת הקובץ הנהד"ר בגוד"ש בית אהרן וישראל שליט"א

בגליון המאתיים הובא מאמרו של הגאון הרב משה חיים שמעיה שליט"א בעניין משחק המגנטים. בקובץ האחרון (ר"ג) הובאו הערות והארות הרב יהושע העשיל אורבך והרב אפרים פישל הלוי סגל שליט"א בעניין זה, ועל כן לא אאריך גם אני בחלקי הכותב והמוחק של הדיון, אכן ברצוני להוסיף נקודה אחת שלא עמדו עליה הכותבים הנ"ל, והוא עמדי בכתובים:

כתב הרמב"ם (שבת יא, יז): רושם תולדת כותב הוא, כיצד הרושם רשמים וצורות בכותל ובשטר וכיוצא בהן כדרך שהציירין רושמים הרי זה חייב משום כותב, וכן המוחק את הרשום לתקן הרי זה תולדת מוחק וחייב.

ולפי זה, אם נאסור לכתוב - מן התורה ומדברי חכמים - במשחק המדובר, אין לחלק בין כתיבת אותיות ולבין יצירת צורות וציורים נאים.

אלא שביאר המשנה ברורה (ביאור"ל ד"ה במשקין) שמדובר בצורות הנעשות כהכנה לצביעת הכלי או הנייר עליו הן משורטטות, ובכך הן דומות לכתבה. אך כאשר מטרת הצייר היא עצם הצורה כפי שהיא, הרי הוא עובר משום צובע או מכה בפטיש. את זאת הוא מדייק גם מלשון הרמב"ם כדרך שהציירין רושמים.

ולפי זה, כל המצייר בדיו על גבי הנייר ואין כוונתו כי אם לייפות, חייב משום צובע ולא משום כותב. (כך גם לכאורה, אף מי שיצייר אותיות לשם נוי ולא לשם כתיבה כפשוטה - יתחייב משום צובע, ואכמ"ל.)

ברור, כי אין לאסור משום צובע במשחק המדובר, מאחר ואין הלוח המחורר מתייפה כלל עם סידור הכדוריות לפי צורה מסוימת. מחמת כן (בין השאר) אין כלל אפשרות לחייב משום מכה בפטיש.

אלא שבהכנה פשוטה, המצייר על מנת להעביר מסר כל שהוא, וכרוב האיורים בספרים בזמננו - חייב משום כותב. שהרי ההבדל בין כתיבה לצביעה לפי דברי הביאור"ל הינו בכך, שהאות מטרתה להורות על דבר מה (וכן שרטוט הצורה המדריך את הצובע), ואילו הצביעה מטרתה לייפות ולנאות.

ויש לדון איך נגדיר את הקטן המתעסק במשחקו להעתיק את הצורה העומדת לפניו בדף ההוראות, או צר צורה חדשה כרוח דמיונו המקורי. האם רצונו לייפות את הלוח? לעשות צורה נאה מבלי קשר לרקע שעליו הוא מונח? להעביר את המסר?

בהגדרה זו תלויה לכאורה קביעת ההלכה בנוגע לציורים וצורות במשחק זה לדעת המשנה ברורה.

כי פשטות דברי הפוסקים מורים כי אין הם מסכימים לחידושו. כך הוא עצמו מציין לאליה רבה שהקשה בסתירת דברי הרמב"ם, מה שלפי חידושו לא קשה. כך גם קושיית המגן אברהם (סק"ו). יתר על כן, המשנה ברורה עצמו מעיר על דברי הרמ"א המזהיר שלא לשבור אותיות שעל גבי העוגה, שיש מחמירים אף בציורים.

וכן החזון איש (סימן סא) כותב בפשטות שאין חילוק בין אותיות לציורים וכפי שכתב המגן אברהם.

סימן נד

כתיבה בלוח מגנטי בשבת

שאלה: האם מותר לכתוב בלוח מגנטי בשבת, והוא לוח המיוצר מחלקיקי **מגנטיים** זעירים וניתן ליצור מהם צורות וכן אותיות על גבי לוח, ועומד **למשחק**?

תשובה: שימוש בלוח זה העשוי **למשחק** מותר לכתחילה ואין בו איסור כתיבה ומחיקה בשבת.

משתברות, וכשהוא סוגר הן מתקיימות, מסתברא שאין זו מחיקה ואין זו כתיבה, ומותר לכתחילה. וכ"כ הפרישה (סי' שמ). גם הכנסת הגדולה (סי' שמ הגב"י) כתב, שהלבוש הפריז על המידה לאסור דבר שכל העולם נוהגים בו היתר, ואין כאן לא כתיבה ולא מחיקה, ואחר שראה דברי הרמ"א בתשובה עלו ליבו שמנהגם של ישראל תורה, וכתב, ואין ספק אצלי שאילו היה רואה הלבוש דברי רבו בתשובה הנ"ל, היה חוזר בו מסברתו. ע"כ. גם הגאון טורי זהב (סי' שמ סק"ב) התיר לקרב ולרחק אותיות אף לכתחילה, ושם דחה את דברי הלבוש שהחמיר בזה, וכתב שהפריז על המידה. ובאמת ששם כיוון מדנפשיה לראיית הרמ"א (וכתב שם ששמע שהרמ"א מיקל בזה, אך אינו יודע הטעם). והסכים עימו הפמ"ג (משב"ז סק"ב). גם החיד"א בברכ"י (סי' שמ או' ה') ובספרו מחזיק ברכה (סי' שמ או' ד') כתב להתיר הדבר. וכן החוות יאיר (סי' טז), והפתחי תשובה (יו"ד סי' רעו ס"ק יז) גבי מחיקת ה' בהסרת האותיות הכתובות ע"ג פרקים, ותוך כדי תשובתו הזכיר גם מדברי הרמ"א הנז', וסוף דבר העלה להתיר, יעו"ש. וכן העלה להתיר האליה רבה (סי' שמ סק"ח), התוספת שבת (סק"ט) והגר"ז (סי' שמ סעיף ד'), וכולם הוסיפו שכן המנהג. וכ"כ הכה"ח (סי' שמ סק"ל), והביא שכ"כ

(א). הנה גדול האחרונים הלא הוא רבי משה איסרליש ז"ל בתשובותיו (סי' קיט) יצא להוכיח מד' סוגיות, דאותיות הכתובות זה מכבר ורק מקרבם אחת לשנייה, אין בזה סרך איסור כותב, ומותר הדבר לכתחילה. ועיקר ראייתו מהמבואר בפרק הבונה (שבת קד:), אמר ר' אבהו כתב אות אחת בטבריה ואות אחת בציפורי, חייב, כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה. והתנן כתב על ב' כותלי הבית על ב' דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה, פטור. התם מחוסר מעשה דקריבה, הכא לא מחוסר מעשה דקריבה. ופירש רש"י, התם אינו מקרבן אלא על ידי קציצת המפסיק ביניהם, וכי קאמר ר' אבהו כגון כתב על שפת לוח זו בטבריא ועל שפת לוח זו בציפורי, ואתה יכול לקרבן שלא במעשה רק בקריבה בעלמא. ע"כ. ומבואר, דמעשה קריבה לא מיקרי מחוסר מעשה כלל. וע"ש עוד ראיות. ועפ"י העלה להתיר לפתוח ולסגור בשבת ספר שכתובים על חודי דפיו אותיות. והוסיף, דכל שכן הוא, לפי שעשוי לסגור ולפתוח בשבת, קרבנו והרחקתו לאו כלום הוא.

ובאמת שדברי הרמ"א יש להם סעד גדול בפוסקים, ראה ברמ"ע מפאנו (אלפסי זוטא פרק כלל גדול עמ' סה) שכתב, אם היו אותיות כתובות על צדדי הפנקס וכשהוא פותחן הם

הרב משה חיים ברש"ז שמעיה

מלאכת כותב במשחקים - לוח מגנטים, משחקי הרכבה

הנה מצוי לאחרונה משחק ילדים - לוח מגנטים - שיש בלוח חורים שבתוכם עיגולים של ברזל, ועם עט מיוחד שיש מתחתיו מגנט נתפס כל עיגול לחור ועי"ז עושין כל מיני צורות ואותיות, ויש לבאר אם מותר לשחק בו בשבת משום חשש של כותב ומוחק.

ולכאורה יל"ד גם בכל משחקי ההרכבה למיניהם (כמו הלגו והקליקס) דחוץ מנידון של בונה בכלים, יש לבאר ג"כ אם כשעושין כל מיני צורות או אותיות יהא אסור משום מלאכת כותב.

לנעול ולפתוח תמיד ליכא משום מחיקה וכתובה והוי כדלת הנסגר ונפתח תמיד דאין בו משום בנין וסתירה.

ובאבני נזר או"ח סי' ר"י אות ט"ו מביא ראייה לטעם זה של הרמ"א דהתוס' שבת דף צ"ד גבי גודלת משום אורגת דפריך וכי דרך אריגה בכך, וכתבו התוס' ואע"ג דקולע נימין חשיב אריגה הכא אין סופה להתקיים שעומדת לסתירה, ואף שאם קושרת סוף גידול שער אינו נסתר מאליו רק שבעצמה סותרת וחוזרת וקולעת אעפ"כ חשיב אינו מתקיים.

ועוד ראייה כתב דדעת הרב המגיד בענין קשר של קיימא, דאף אם דעתו לפתחו הוה קשר שאינו של קיימא מ"מ אם מתנתק מאליו חשיב של קיימא, הרי דמה שדעתו לסתרו חשיב אינו מתקיים טפי ממה שאינו מתקיים בעצמו עיי"ש.

אכן החזו"א סי' ס"א כתב להתמיה על הפרישה שדימה דין זה לדלת העומדת להפתח ולהסגר, דהא יש לחלק בין מלאכת בונה לבין מלאכת כותב, דבמלאכת בונה עיקר שם המלאכה הוא משום חיבור החלקים וקביעותם זה בזה ולכן דלת אינו נחשב מחובר לכותל כלל ואין כאן מציאות של בנין, אבל במלאכת כותב לא מצינו ענין חיבור וקביעות, וא"כ כל שנצטרפו חלקי האות זה לזה ונוצר צורת האות הר"ז כתיבה, ומה בכך שעומד לחזור ולפותחו, ולכן כתב דהכוונה במה שדימהו לדלת הוא לומר דאין כאן מלאכה המתקיימת, כיון

והנה הפוסקים נחלקו בדין ספר שכתובות בו אותיות ע"ג צידי הדפים, דדעת הרמ"א בתשובה סי' קי"ט והט"ז סי' ש"מ ס"ק ב' ובפרישה שם מתירים לפתוח את הספר ולסגורו ואף שבעת פתיחת הספר מתרחקים חלקי האות זה מזה, ובשעת סגירת הספר חוזר האות ונראית, אכן הלבוש כתב דחושש לו מחטאת, וכן המג"א אוסר, ובשו"ע הרב מביא ב' הדעות וסיים דהמנהג להתיר, ובחיי"א כלל ל"ח ס"ד כתב דאם צריך לספר זה ואין לו ספר אחר מותר לפתוח את הספר ולסגורו, וכדבריו כתב המשנ"ב בסי' ש"מ ס"ק י"ז.

והרמ"א שם בתשובה כתב כמה טעמים להתיר דבר זה, ואחד מהם הוא משום דקירוב חלקי האות זה לזה או ריחוקם זה מזה אינו נחשב כתיבה משום שהאות קיימת כל הזמן, ומחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה, ומביא ראייה לזה מדברי הגמ' בשבת דף ק"ד עיי"ש.

אכן בתחילת התשובה שם כתב דההיתר לפתוח את הספרים שכתובים בו אותיות הוא משום שהם עשויים לפתוח ולסגור תמיד ואין דרך מחיקה בכך, והפרישה בס"ק ו' מוסיף דברים בסברא זו דכיון שכל עיקרו של הספר עומד לפתיחה וסגירה נמצא דהוי כדלת שאין בפתיחתה וסגירתה איסור בונה כלל, וכן בא"ר מביא סברא זו דדומה לדלת, וכן המג"א מעתיק מתשובת הרמ"א רק סברא זו דעשוי לפתוח ולסגורו תמיד, וכן המשנ"ב כתב בטעם המתירים דכיון דעשוי

ס"ק י' דכתב דמשמע בגיטין דף כ' דהתוחב אותיות של כסף ע"ג בגד מיקרי כתב ואפשר דאסור לעשותו בשבת עכ"ל, והאחרונים נתקשו דלכאורה מדברי הגמ' משמע להיפך דלא הוה כתב, ועיין בחיי"א כלל ל"ז ס"ו דמתרץ שם בנשמ"א עפ"ד רש"י דרק באופן שאינו קבוע לא הוה כתב, אבל כשמחברן בטוב שיהיו קבועין הוי כתב, ובהמשך דבריו מבאר דברי תשובת הרמ"א הנ"ל שכתב דעשוי לפתוח ולנעול דהכוונה שאינו מתקיים עיי"ש.

וכן בתשובות איגרות משה או"ח ח"א סי' קל"ה מסתמך על דברי החיי"א אלו בנידון אם מותר להעמיד מספרים כתובים בניירות כל אחד בנייר אחר להניחם זה אצל זה כדי שידעו הציבור באיזה דף הם צריכים עתה מחשש כתיבה, וכתב דהנכון לענ"ד דאם אינו מחבר את האות אלא העמדה בעלמא אין בזה שום חשש, ומוסיף שם דמסתבר שזה גרוע מלכתוב במשקין שאין מתקיימין, כיון שהמשקין מתקיימין עכ"פ לרגע והוא בחיבור, אבל הכא אינו מחובר כלל ואינו ענין כתיבה עיי"ש.

הרי מבואר דכל כתב שאינו בחיבור קבוע לא הוה כתב, וכן בנדון דידן שגם החלקים בין האותיות אינן מחוברות יחד, וגם אינו מונח בטוב בקביעות, א"כ לכאורה לא שייך כותב בזה, אכן היתר זה לא שייך במשחקי הרכבה שמתהדקים החלקים יחד בחיבור, ורק לגבי לוח המגנטים דאין החלקים מחוברים, וכן במניח חלקי עץ (כמו משחק הקפלה) אחד ליד השני דלא הוה חיבור י"ל דאינו כתב, והגם דאין טעמים אלו אליבא דכו"ע מ"מ מהני לצירוף, וגם דהוה רק משחק לקטנים י"ל דמותר.

עוד היתרים במשחקי הרכבה

לגבי כל משחקי הרכבה שמרכיב מיני צורות או אותיות יש עוד צד להתיר, דהנה י"א דמלאכת כותב הוא רק כשכותב על הנייר או דבר אחר, שיש רקע ובסיס לכתב, אבל כשעושה מאיזה חומר צורת אות, אבל אינו כתוב ומונח על הנייר אינו כתב.

הדבר נשאר כך, אלא שיכול להשתנות ע"י דבר אחר, אבל כאן אינו עשוי שישאר כך לעולם כלל, דבאופן שיחליט להשאירו כך יתבטל ממנו יעודו של המשחק לגמרי, דהרי כל מטרת המשחק הוא לפרקו ולהרכיבו מחדש, וכן בלוח המגנטים עשוי לכך לחזור ולכתוב כל פעם מחדש.

ומצינו דהחות יאיר כתב סברא זו גם בדינים אחרים ולא דוקא בשבת, עיין סי' ט"ז שנשאל לענין שם הקדוש שחקוק על טבעת העשויה פרקים האם מותר לפרקה דהוה מחיקת השם, ורצה לאסור דדמי להא שאסור לשבור עוגות שיש עליהם אותיות, ומ"מ מסיק להיתר דכיון שעשוי פרקים ועומד להתפרק חשיב כדבר שאינו מתקיים, וגרע מכותב במשקין שאסור מדרבנן, דשאני התם שנתחדש דבר בכתיבתו משא"כ שהכתב נמצא ואינו מחדש כלום עכת"ד, הרי חזינן דכתב להיתר משום דכתב העומד להתפרק לא הוה כתב.

כתב שאינו מחובר

ואפשר לצרף עוד סברא להתיר, דבמור וקציעה סי' ש"מ בנידון דספרים שכתוב בצידי הדפין כתב בזה"ל: פשיטא שאין כאן מקום להחמיר כלל והדבור בזה רק למותר שאין כאן חיבור לגמרי ופוק חזי מאי עמא דבר לית דחש ליה אולם סידור אותיות של דפוס ופירוק חיבורם נ"ל פשוט שחייב עליו משום כותב ובונה ומוחק וסותר, הרי דיצא לחדש דכל כתב שאינו מחובר ממש לא הוה כתב וליכא איסור בזה.

וכדברים אלו כתב גם בדעת תורה למהרש"ם בסי' ש"מ סוף סעיף ג' בדין זה של פתיחת וסגירת הספרים, דאין דרך כתיבה בכך על דפי ניירות המנחים זה על זה, ולא הוי דומיא דמשכן, כיון שכל דף הוא בפנ"ע ומעולם לא נתחברו הדפים זה לזה גם בצדיהם עיי"ש.

ובחיי"א מבואר עוד יסוד לגבי אותיות שלימות דאם אינו מחברן בקביעות לא הוה כותב, דנתקשה על דברי המג"א בסי' ש"מ